

تحلیل محتوای فصلنامه فرهنگ رضوی^۱

دریافت: ۱۴۰۰/۶/۲۳ پذیرش: ۱۴۰۰/۷/۱۲

مهدی علیپور حافظی^۲، داریوش مطلبی^۳

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی وضعیت مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی صورت گرفته است. رویکرد پژوهش، کمی و روش پژوهش تحلیل محتواست. اطلاعات مورد نیاز از سامانه نشریه دریافت شد. اطلاعات کتاب‌شناختی مقاله به همراه وابستگی سازمانی و رتبه علمی و رشته تحصیلی پژوهشگران و نیز چکیده و کلیدواژه‌های مقالات در فایل اکسل به طور کامل وارد شد. سپس این داده‌ها پس از سه مرحله تمیزسازی، وارد نرم‌افزارهای تولید گراف شد و در نتیجه گراف‌ها و نقشه‌های علمی و نیز نمودارها از نرم‌افزار دریافت و توصیف و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که ۲۹۱ نویسنده با نشریه همکاری داشته‌اند. از این بین تنها ۱ درصد از نویسندگان دارای ۵ مقاله منتشر شده در ۳۲ شماره نشریه هستند. همچنین پنج دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی و دانشگاه الزهراء (علیها السلام) بیش از ۶۰ درصد وابستگی سازمانی پژوهشگران را تشکیل می‌دهد. بین دانشگاهیان، اعضای هیئت علمی با رتبه استادیار بیشترین همکاری را با نشریه دارند. یافته‌ها حاکی از همکاری کمتر از ۲۵ درصد خانم‌ها در انتشار مقالات دارد و پژوهشگرانی از رشته علوم قرآن و حدیث به تنهایی با ۱۰۳ عنوان مقاله، رتبه نخست را کسب کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: فصلنامه فرهنگ رضوی، تحلیل محتوا، نقشه علمی، علم‌سنجی.

۱. مقاله حاضر بر گرفته از طرح پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای فصلنامه فرهنگ رضوی» است که با حمایت بنیاد بین‌المللی فرهنگی و هنری امام رضا (علیه‌السلام) انجام شده است.

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی: meh.hafezi@gmail.com

۳. دانشیار دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهری ری (نویسنده مسئول):

dariushmatlabi@iausr.ac.ir

طرح مسئله

نقشه جامع علمی کشور، علوم انسانی را از حوزه‌های اولویت‌دار و راهبردی عنوان کرده و به نقش مؤثر آن در پیشرفت و بهبود وضعیت علم و فناوری کشور صحنه گذاشته است. بر مبنای این نقشه، یکی از راهبردهای کلان توسعه علم و فناوری، متحول‌سازی و ارتقای کمی و کیفی علوم انسانی و هنر مبتنی بر معارف اسلامی است. همچنین این حوزه، راهبردها و اقدامات ملی در نقشه جامع علمی کشور دارد که از آن جمله می‌توان به حمایت از شبکه‌سازی دانشمندان و مؤسسات تحقیقاتی دینی؛ توسعه هدفمند علوم انسانی؛ تقویت و تعامل مؤثر حوزه و دانشگاه به منظور تولید علوم انسانی؛ گسترش گرایش‌های میان‌رشته‌ای و بین‌رشته‌ای در حوزه‌های این علوم؛ حمایت از تولید و کاربرد علوم انسانی با جهت‌گیری اسلامی و متناسب‌سازی رشته‌های آن‌ها با نیازهای واقعی کشور و توسعه پژوهش‌های بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی و ارائه تولیدات علمی آن‌ها به جهان اشاره کرد (نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۹۰: فصل ۴).

توجه به فرهنگ اسلامی یکی از مهم‌ترین ارزش‌های جوامع مسلمان امروزی است و در رسیدن به بالندگی و توسعه علمی در زمینه‌های مختلف کمک خواهد کرد و منجر به بهبود سرمایه‌های فرهنگی غنی اسلامی و کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی در کشورهای مسلمان خواهد شد. بنابراین، برای ارتقای جایگاه تمدن اسلامی و غنی‌سازی فرهنگ نوین اسلام، همه مسلمانان جهان باید به توسعه و پیشرفت علمی خود توجه کنند تا بتوانند در مقایسه با فرهنگ‌های جوامع دیگر، عقب‌نمانند (شرفی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۴). در جهان معاصر، پیوند زدن ایران و نظام اسلامی از سویی با مفاهیمی همچون جنگ، خشونت، ترور و تهدید و از سویی دیگر با آینده، یهود، آمریکا و روسیه در مطالعات بین‌المللی، دقیقاً منطبق با پروژه اسلام‌هراسی به‌ویژه «ایران‌هراسی»^۱ است. «ایران‌هراسی» به سیاست‌هایی اطلاق می‌شود که بر مبنای تئوری توطئه برای رسیدن به منافع خاص علیه این کشور با معرفی کردن ایران به عنوان تهدیدی برای کشوری خاص یا در شکل بزرگ‌تر

1. Iranophobia

برای صلح بین‌المللی مطرح می‌گردد. هدف از این سیاست جلوگیری از رسیدن ایران به فناوری و علوم پیشرفته، خصوصاً تولید و استفاده از انرژی هسته‌ای یا توانایی‌های نظامی است (وصفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۶). با عنایت به روی آوردن بخش اعظمی از ایرانیان به مذهب تشیع و ابراز ارادت وسیع مردمان این مرز و بوم به سیره و فرهنگ رضوی، احیا و تبیین این مکتب به‌ویژه در شرایطی که اسلام‌ستیزی در دستور کار استکبار جهانی قرار گرفته، ضروری است.

امام رضا (علیه السلام) با مدیریت فرهنگی، جان تازه‌ای به کالبد نیمه‌جان شیعه بخشیدند که پس از نهضت علمی امام صادق (علیه السلام) در تاریخ شیعه نظیر ندارد. نقش و تأثیر این انقلاب فرهنگی بر جامعه شیعه را می‌توان در این موارد دانست: نقش احیاکنندگی هشتمین اختر تابناک امامت احیاگر اسلام ناب محمدی، قرآن و سنت علوی است که باعث تعالی جایگاه تقلین در جامعه شد؛ نقش تبیینی و تثبیتی امام (علیه السلام)، محوری‌ترین اصل در منظومه کلام شیعه یعنی اصل امامت را به خوبی تبیین کردند و باعث تثبیت آن در افکار مسلمین شدند. ایشان با ارتقای سطح علمی و فرهنگی جامعه، تصحیح نگرش مسلمانان، توسعه همه‌جانبه علوم و ایجاد فضای مناسب علمی، نقش بالندگی و توسعه بخشی به شیعه داشتند. در کنار مسائل پیش‌گفته، نقش نخبه‌پروری، سازمان‌دهی و سامان‌بخشی، حفاظتی‌هدایتی، بصیرت‌افزایی و ... از دیگر آثار مدیریت فرهنگی امام رضا (علیه السلام) است (خاکپور و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۲-۵۳)؛ اما نهادینه کردن و تعمیق این مکتب فکری و آموزه تمدن‌ساز آسمانی در شریان‌های جامعه انسانی، زمانی میسر می‌گردد که با زبان علم به‌عنوان زبان گفت‌وگو و تعامل، انجام پذیرد. تعاملات علمی هم به ابزارها و بسترهایی نیاز دارد که از جمله آن انتشار آثار علمی و پژوهشی است.

انتشار آثار علمی به‌عنوان آینه تمام‌نمای سطح دانش و اطلاعات تخصصی و فنی عمل می‌کند و در نظام پیچیده تبادلات علمی و فنی و تسهیم دانش تولیدشده بین جوامع مختلف، نقش زیربنایی دارد. به‌سبب این رسالت، تولید انواع آثار علمی به‌خصوص در قالب مقالات و مجلات از مهم‌ترین منابعی است که نهادهای دانشی استفاده می‌کنند. در هر کشوری نشر آثار علمی، به‌ویژه مجلات علمی به‌عنوان یک مسئله مهم و عملی

برای توسعه علم و دانش شناخته می‌شود. بنابراین، برای هر ملتی مهم است که دارای ابزارهایی باشد تا بتواند به وسیله آن‌ها یافته‌های علمی خود را ترویج کند. هدف از انتشار مجلات علمی، گسترش پژوهش و نشر یافته‌های جدید در موضوع‌های مختلف و ترویج و بالا بردن سطح دانش نظری و ایجاد ارتباط بین پژوهشگران است. مجلات علمی مسئول جذب و ارزیابی مقالات و نوشته‌های تولید شده در یک رشته علمی هستند (افضلی پور و جمالی مهموئی، ۱۳۹۳: ۳۹۸). به عبارتی، مقالات به دلیل فرایند داوری و صیقل خوردن بر اثر مطالعه نقادانه داوران و توصیه‌های ایشان برای رفع نواقص و تکمیل موارد، هویت ویژه‌ای به خود می‌گیرد (نوبخت، ۱۳۹۸: ۳۴). از این رو، مهم‌ترین عملکردی که می‌توان برای مجلات علمی در نظر گرفت، کنترل کیفیت اطلاعات منتشر شده به منظور اشاعه اطلاعات صحیح و معتبر است (افضلی پور و جمالی مهموئی، ۱۳۹۳: ۳۹۸).

فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ رضوی از معدود نشریات داخلی تخصصی در حوزه علوم انسانی اسلامی است که همواره می‌تواند با معیارهای ارزیابانه خود به اشاعه دانش و فرهنگ رضوی در ایران و دیگر کشورهای اسلامی و حتی غیراسلامی یاری رساند. نشریه علمی پژوهشی فرهنگ رضوی با صاحب امتیازی بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (علیه السلام) به صورت فصلنامه و به زبان فارسی منتشر می‌شود. سردبیر مجله آقای دکتر جلال درخسه می‌باشد و ۹ نفر از متخصصان علوم اسلامی از دانشگاه‌ها و سازمان‌های معتبر کشور به عنوان عضو هیئت تحریریه با این نشریه همکاری دارند. در هر شماره فصلنامه نیز به صورت الکترونیکی حدود ۷ مقاله علمی منتشر می‌شود. با هدف افزایش غنای علمی فصلنامه مزبور، این پژوهش قصد دارد با کاوش در مقاله‌های منتشر شده با رویکرد علم‌سنجی به تحلیل و ترسیم ساختار دانشی این نشریه بپردازد. از این رو، هدف اصلی این پژوهش، تحلیل محتوای مقالات نشریه فصلنامه فرهنگ رضوی با روش‌های علم‌سنجی است. از اهداف جزئی آن می‌توان به این موارد اشاره کرد: شناسایی نویسندگان پرکار؛ شناسایی دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی فعال و حامی پژوهشگران؛ شناسایی رتبه علمی نویسندگان مقالات؛ توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان؛ شناسایی رشته علمی نویسندگان؛ شناسایی روش‌شناسی مقالات؛ ترسیم و تحلیل میزان همکاری نویسندگان، رشته‌های

علمی، دانشگاه و مؤسسات علمی و ترسیم و تحلیل هم‌خدای کلیدواژگان به‌کارگیری شده توسط نویسندگان مقالات است.

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های متعددی در حوزه ترسیم نقشه‌های علمی، علم‌سنجی و ارزیابی کمی حوزه‌های علمی انجام شده است. جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی و خارجی به بازیابی موارد متعددی منتج می‌شود. با وجود این، تعداد پژوهش‌هایی که با رویکرد تحلیل محتوا و از منظر ترسیم نقشه علمی در حوزه علوم اسلامی و شاخه‌های مرتبط با آن صورت گرفته است، نسبت به پژوهش‌ها در حوزه‌های موضوعی دیگر بسیار محدود است. با شناسایی و فیلتر کردن نتایج بازیابی (مطالعه چکیده و شناسایی ارتباط موضوعی یا مطالعه وضعیت یک نشریه در حوزه موضوعی مرتبط با این پژوهش) در نهایت ۲۴ پژوهش شناسایی و تحلیل شده است.

جدول ۱. پیشینه‌های پژوهش

پژوهشگر	سال	محور موضوعی پژوهش	بازه زمانی پژوهش	نتایج مهم پژوهش
کریمی	۱۳۸۹	انتشارات علمی حوزه‌های موضوعی اسلام	۱۹۷۸-۲۰۱۰	آمریکا، انگلستان و کانادا بیشترین سهم در تولید مقالات را داشته‌اند؛ دانشگاه‌های کلمبیا، هاروارد و جرج تاون در خارج از کشور و دانشگاه‌های تهران و علامه طباطبایی از ایران بیشترین تولیدات علمی را داشته‌اند. قالب انتشار آثار بیشتر به شکل کتاب و سپس مقاله بود.

میرحق جو لنگرودی	۱۳۹۲	فصلنامه مطالعات قرآنی	۱۳۸۹- ۱۳۹۲	۵۰ درصد آثار تک نویسنده هستند؛ دانشگاه های آزاد اسلامی جیرفت و کرج بیشترین تعداد مقالات را منتشر کرده اند.
اصنافی	۱۳۹۳	آثار منتشر شده با عنوان شیعه در پایگاه اطلاعاتی وب آوساینس	۱۹۷۴- ۲۰۱۴	آمریکا، انگلیس و آلمان و نشریه سیاست خاورمیانه بیشترین تولیدات علمی را داشته اند. سهم انتشار آثار از کشورهای مسلمان و شیعه اندک است.
زنگییشه، سهیلی، احمدی	۱۳۹۳	تحلیل استنادی پژوهشگران حوزه اسلام و علوم قرآنی در وب آو ساینس	۱۹۹۳- ۲۰۱۲	نویسندگان از قاعده لوتکا بهره گرفته اند؛ مدارک هسته دارای توزیع موضوعی نامناسب هستند؛ اسلام و دموکراسی دو موضوع اصلی در مدارک هستند
معرفت، صابری، عضدی	۱۳۹۳	نشریه مطالعات فقه و حقوق اسلامی	۱۳۸۸- ۱۳۹۳	حدود ۱۰ درصد نویسندگان را زن تشکیل می دهد؛ دانشگاه های مازندران، تهران و سمنان بیشترین سهم در انتشار مقالات داشته اند؛ ۷۴ درصد مقالات دارای بیش از دو نویسنده هستند
وصفی، محمدیان، بامیر	۱۳۹۳	برون داده های علمی علوم سیاسی با موضوع اسلام	-	پژوهش ها با محوریت دین، تاریخ، سیاست و علوم اجتماعی منتشر شده اند.
اسدی، آقاملایی، ملکوتی خواه	۱۳۹۴	همکاری میان حوزه و دانشگاه (دانشگاه های تهران و حوزه علمیه قم)	۱۳۸۳- ۱۳۹۲	۱۸ درصد مقالات توسط خانم ها منتشر شده اند؛ حدود ۷۵ درصد مقالات دارای بیش از دو نویسنده هستند؛ گرایش زیاد برای همکاری بین نویسندگان وجود دارد.
اکبری، عابدی	۱۳۹۵	دوفصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام	۱۳۹۲- ۱۳۹۴	حدود ۱۷ درصد مقالات توسط خانم ها منتشر شده اند؛ افراد با رتبه استادیاری حدود ۳۰ درصد مقالات را منتشر کرده اند؛ حدود ۶۴ درصد مقالات دارای دو نویسنده و بیشتر هستند؛ جامعه المصطفی، دانشگاه اصفهان و دانشگاه تهران بیشترین همکاری را با نشریه داشته اند.

مشارکت ایرانیان بسیار اندک بود؛ کلیدواژه‌های سنت، تفسیر، خدا، مسلمانان، تاریخ، معنا و ترجمه پرکاربردترین کلیدواژه‌ها در آثار بودند.	۱۹۹۶- ۲۰۱۵	جایگاه مطالعات قرآنی در وب‌آوساینس	۱۳۹۵	خاصه و همکاران
۱ درصد از کلیدواژه‌های قرآن در آثار منتشر شده استفاده شده است.	-	تولیدات علمی علوم پزشکی با بهره‌گیری از قرآن	۱۳۹۵	تیرگر، جیب‌زاده، آقاری
۱ درصد از کلیدواژه‌های قرآن و نهج البلاغه در مقالات استفاده شده است؛ حدود ۶۸ درصد مقالات مروری بودند.	۱۳۹۳	بهره‌گیری از قرآن و نهج البلاغه در مقالات دانشگاه‌های علوم پزشکی	۱۳۹۶	تیرگر، آقاری، فرج‌زاده آلان
آمریکا، مالزی، عربستان و انگلستان دارای بیشترین تولیدات علمی هستند؛ مذهب و اسلام کلیدواژه‌های مرکزی در شبکه موضوعات آثار بودند.	-	شبکه هم‌تألیفی کشورها، دانشگاه‌ها و پژوهشگران در برون‌دادهای علمی علوم قرآنی	۱۳۹۶	خدائپناه
واژگان امامیه، حکم، قاعده، قانون، شرط، احکام، شیعه بیشترین استفاده را در آثار داشتند.	-	پژوهش‌های مرتبط با علوم اسلامی در ایران	۱۳۹۶	قصابیان
روش کتابخانه‌ای پرکاربردترین روش پژوهش بود؛ حدود ۲۲ درصد مقالات توسط خانم‌ها منتشر شده است؛ حدود ۴۲ درصد مقالات تک‌نویسنده بودند؛ دانشگاه اصفهان بیشترین مشارکت را در تولید آثار داشت.	۱۳۸۴- ۱۳۹۴	دوفصلنامه تربیت اسلامی	۱۳۹۶	محمدی، حسن‌خانی، امید
میانگین تعداد نویسندگان ۶/۱ بود؛ همکاری گروهی پایین بین نویسندگان حاکم بود.	۱۳۸۵- ۱۳۹۴	نفوذ اجتماعی پژوهشگران علوم قرآن و حدیث	۱۳۹۶	موسوی‌چلک، سهیلی، خاصه
موضوع قرآن، حقوق جزا و تفاسیر در مرکز توجه پژوهشگران قرار داشتند.	۱۳۶۳- ۱۳۹۳	وضعیت کمی پایان‌نامه‌های علوم انسانی با رویکرد اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد	۱۳۹۷	راچمنی، نوکاریزی، شریف
کلیدواژه‌های قرآن، نهج البلاغه و امام علی (علیه‌السلام) پرکاربردترین کلیدواژه‌ها در آثار بودند.	۱۳۸۵- ۱۳۹۴	ترسیم ساختار دانش علوم قرآن و حدیث در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام	۱۳۹۷	قاضی‌زاده، سهیلی، خاصه

کلیدواژه‌های اسلام، تمدن، مسلمانان، صدای تمدن‌ها اصطلاح‌های هسته در آثار را تشکیل می‌دادند؛ دانشگاه‌های آمریکا، ترکیه، انگلیس، مالزی و ایران دارای تولیدات علمی بیشتر از سایرین بودند.	۱۹۸۶- ۲۰۱۸	تولیدات علمی تمدن اسلامی در وب‌آوساینس	۱۳۹۸	شرفی، شقاقی، پاشنگ
ضعف در انتشار مقالات در سطح بین‌المللی مشاهده شد.	-	عملکرد پژوهشگران مسلمان در نشر مقالات قرآن کریم در حوزه پزشکی	۲۰۱۲	نوری، زارع‌فرشبندی
آمریکا، ترکیه، مالزی و ایران بیشترین تولیدات علمی را داشتند؛ کلیدواژه‌های اسلام، ریخت‌شنای، مذهب، رفتار زندگی بیشترین استفاده را در آثار داشتند.	۲۰۰۰- ۲۰۱۷	نقشه علمی حوزه علوم قرآنی در وب‌آوساینس	۲۰۱۸	صادقیان
آمریکا بیشترین تولیدات علمی را داشت؛ ۹۲ درصد مقالات به صورت مقاله منتشر شده‌اند؛ ۹۸ درصد مقالات به زبان انگلیسی بودند؛ کلیدواژه‌های پرکاربرد عبارت بودند از: اسلام، دین، مسلمان، معنویت، بهداشت، سلامت روان.	۱۹۷۵- ۲۰۱۷	ادبیات علمی حوزه سلامت در ادیان ابراهیمی	۲۰۱۸	شنل
آمریکا بیشترین تولیدات مقالات را داشت؛ کلمات کلیدی دین، معنویت، مذهبی بودن، بهداشت، بهداشت روان پرکاربرد بودند.	۱۹۷۵- ۲۰۱۶	نشریه دین و سلامت	۲۰۱۸	شنل، دمیر
حدود ۶۵ درصد مقالات بر توصیف سلامت روانی پرداخته‌اند.	۲۰۰۰- ۲۰۱۵	نقشه علمی بهداشت روان مسلمانان در پایگاه اطلاعاتی مدلاین و سای‌اینفو	۲۰۱۹	الطالب و همکاران
کلیدواژه‌های ترس، ضربه، خشونت، جنگ، اختلال استرس پریسامد بودند؛ پژوهشگران از ترکیه، آمریکا، ایران مالزی پرکارترین پژوهشگران در زمینه روزه ماه مبارک رمضان بودند.	۲۰۰۴- ۲۰۱۹	مقالات پراستناد مرتبط با روزه ماه مبارک رمضان و سلامتی	۲۰۲۰	حسین، ظفر، اولله

پژوهش‌های شناسایی شده را در کل می‌توان به دو گروه عمده دسته‌بندی کرد؛ دسته اول، پژوهش‌هایی که به ترسیم نقشه‌های علمی در حوزه‌های مرتبط با علوم اسلامی در پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف مانند وب‌آوساینس^۱ (کریمی، ۱۳۸۹؛ اصنافی، ۱۳۹۳؛ زنگی‌شاه و همکاران، ۱۳۹۳؛ خاصه و همکاران، ۱۳۹۵؛ شرفی و همکاران، ۱۳۹۸؛ صادقیان،^۲ ۲۰۱۸؛ شنل،^۳ ۲۰۱۸؛ شنل و دمیر،^۴ ۲۰۱۸؛ حسین و همکاران،^۵ ۲۰۲۰)، مدلاین^۶ (نوری و زارع‌فراشبندی، ۲۰۱۲؛ الطالب^۷ و همکاران، ۲۰۱۹)، پایگاه استنادی جهان اسلام (قاضی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷) و غیره (قصابیان، ۱۳۹۶؛ خدایانه، ۱۳۹۶) پرداخته‌اند و دسته دوم، پژوهش‌هایی که به مطالعه یک نشریه مشخص یا تحلیل محتوای نشریه‌ای خاص (میرحق جو نگرودی، ۱۳۹۲؛ معرفت و همکاران، ۱۳۹۳؛ اکبری و عابدی، ۱۳۹۵؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ شنل و دمیر، ۲۰۱۸) پرداخته‌اند.

در اکثر پژوهش‌های قبلی به غلبه زبان انگلیسی بر سایر زبان‌ها در انتشارات علمی حوزه علوم اسلامی در سطح بین‌المللی اشاره شده است. همچنین از پیشینه‌ها برمی‌آید که تحلیل شبکه و هم‌رخدادی، روش رایج برای تحلیل محتوای مجلات به‌شمار می‌آید. مهم‌تر از همه اینکه اکثر مطالعات قبلی اذعان داشته‌اند که درباره مسائل اسلامی پژوهش‌های اندکی صورت پذیرفته و آن مقدار هم بیشتر توسط کشورهای غربی و غیراسلامی به‌نگارش درآمده است که احتمال تحریف و سوگیری‌های سیاسی و دینی در آن‌ها محتمل می‌نماید؛ از آنجا که در پژوهش اصنافی (۱۳۹۳) هم به آن گوشزد شده، با جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی به راحتی می‌توان به این قضیه پی برد که درباره شیعه و اسلام ناب محمدی تقریباً هیچ پژوهشی صورت نگرفته و در مطالعات داخلی هم که با روش تحلیل محتوا، مجلات علوم اسلامی را مورد مذاقه قرار داده‌اند،

1. Web Of Science (WOS)
2. Sadeghian
3. Şenel
4. Demir
5. Husain, Zafar, Ullah
6. MedLine
7. Noori, Zare Farashbandi
8. Altalib

مسئله امامت و به‌طور خاص فرهنگ رضوی مدنظر قرار نگرفته است. پس این پژوهش در نظر دارد خلأ پژوهش‌های پیشین را جبران کند و فصلنامه فرهنگ رضوی را که یکی از مجلات تخصصی در حوزه شیعه و فرهنگ رضوی است، با روش‌های علم‌سنجی بررسی کند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی است و با توجه به انتشار ۸ ساله فصلنامه فرهنگ رضوی، ضروری می‌نمود که تحلیل علم‌سنجی بر مؤلفه‌های مختلف انتشار مقالات از قبیل نویسندگان مقالات، سازمان‌های حامی و وابستگی سازمانی آن‌ها، حوزه‌های موضوعی مقالات و نظایر این‌ها پرداخته شود تا بر اساس نتایج بتوان وضعیت را با رسالت‌ها و برنامه‌های نشریه مطابقت داد و در صورت نیاز در اصول و مقدمات و برنامه‌های نشریه بازنگری کرد. برای شناسایی وضعیت همکاری علمی در مقالات فصلنامه از روش پژوهش علم‌سنجی استفاده شد. همچنین از طریق تحلیل کمی محتوا اقدام به شناسایی ویژگی‌های اطلاعات ثبت شده از مقالات در نشریه شد.

جامعه پژوهش را تمام مقالات منتشر شده در نشریه از شماره ۱ در سال ۱۳۹۲ تا انتهای سال ۱۳۹۹ شامل می‌شود. در مجموع ۸ دوره و ۳۲ شماره و در کل تعداد ۲۲۹ مقاله در دوره مورد مطالعه این پژوهش منتشر شده است. برای شناسایی مقالات به‌طور مستقیم به سامانه وب نشریه مراجعه و اطلاعات مورد نیاز گردآوری شد. پس از شناسایی مقالات، اقدام به گردآوری اطلاعات مورد نیاز شد. برای این منظور فایل اکسل آماده شد که در آن تمام اطلاعات مورد نیاز برای وصول به اهداف پژوهش مشخص شده بود. فیلدهای مورد نیاز در این پژوهش عبارت بود از: شماره مقاله، عنوان مقاله، نویسنده‌های مقالات، رتبه علمی نویسندگان، رشته تحصیلی نویسندگان، وابستگی سازمانی نویسندگان، واژگان کلیدی، روش‌شناسی.

سپس برای گردآوری اطلاعات، تک تک مقالات بررسی شد. در تعدادی از مقالات اطلاعات مربوط به وابستگی سازمانی و رتبه علمی نویسندگان ذکر نشده بود که به این منظور اقدام به جست‌وجو در وب و شناسایی رزومه آن‌ها در دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌های یا مراکز علمیه شد تا اطلاعات کامل شود. بدیهی است اطلاعات ناقص نمی‌توانست کمک کننده باشد و بسیاری از روابطی که در ترسیم نقشه‌های علمی مد نظر بود ناقص می‌شدند. سپس اقدام به تمیزسازی داده‌ها شد. بسیاری از داده‌ها به‌ویژه داده‌های مربوط به اسامی نویسندگان، رشته تحصیلی و وابستگی سازمانی آن‌ها به‌طور یکدست در تمام مقالات آن‌ها ذکر نشده است. از این رو ضروری بود یک‌دست‌سازی در این زمینه صورت گیرد تا شبکه‌های همکاری تولید شده دارای کمترین خطا باشد.

در حقیقت، در گام نخست اطلاعات مرتبط با مقاله‌های فصلنامه فرهنگ رضوی از جمله عنوان مقاله، نام نویسندگان، سمت علمی نویسندگان، رشته‌های علمی نویسندگان و کلیدواژگان اختصاص یافته به هر مقاله به صورت سیاهه واری برای ورود به نرم‌افزار اکسل و ترسیم نمودارها گردآوری شد. در ادامه نام نویسندگان، رشته‌های علمی و کلیدواژگان به کار رفته یک‌دست‌سازی و نام‌های نویسندگان تکراری حذف شد. ۲۱۰۰ کلیدواژه توسط نویسندگان به مقالات اختصاص یافته بود که بعد از یک‌دست‌سازی و دسته‌بندی کلیدواژه‌های اخص در دسته‌های عام‌تر، ۸۳۶ کلیدواژه کلی به دست آمد. براساس قانون بردفورد^۱ یک سوم کلیدواژه‌ها، کلیدواژه هسته هستند. در این پژوهش کلیدواژگانی که حداقل ۲ فراوانی داشتند به عنوان کلیدواژه هسته شناسایی و تعیین شدند. در گام بعدی، برای ترسیم ماتریس‌های متقارن برای ترسیم نقشه‌های هم‌خدادی از نرم‌افزار راورماتریکس^۲ استفاده شد که داده‌های خود را در قالب متن ساده دریافت می‌کند. بعد از تهیه ماتریس هم‌خدادی از نرم‌افزارهای وی‌ا‌اسویور^۳،

1. Bradford
2. RavarMatrix
3. VosViewer

تندراو^۱ و یوسی‌آینت^۲ برای ترسیم نقشه‌های هم‌تألیفی نویسندگان، همکاری‌های رشته‌های علمی، همکاری سازمان‌ها و هم‌خدادی واژگان بهره گرفته شد. مرکزیت درجه یکی از سنجه‌ها یا شاخص‌های شبکه‌ای است که در تحلیل ساختار کل شبکه‌ها و موقعیت‌های گره در شبکه مفید است. این سنجه به تعداد پیوندهای داده شده یا خارج شده از یک گره در یک شبکه اشاره دارد. مرکزیت درجه محاسبه میزان پیوندهایی است که یک گره با دیگر گره‌های موجود در شبکه دارد. موضوعی با بیشترین خطوط، بالاترین رتبه را دارد و مرکزی‌ترین گره است (سهیلی و عصاره، ۱۳۹۱ به نقل از حاضری و دیگران، ۱۳۹۵). مرکزیت درجه می‌تواند جریان منابع بین گره‌ها در شبکه را تسهیل یا از آن جلوگیری کند. علاوه بر مرکزیت درجه، ویژگی ساختاری شبکه را می‌توان با محاسبه مرکزیت بینابینی گره‌های مختلف محاسبه کرد. سنجه مرکزیت بینابینی، موقعیت یک موجودیت را درون یک شبکه بر حسب توانایی‌اش برای ایجاد ارتباط با سایر زوج یا گره در شبکه، شناسایی می‌کند. مرکزیت بینابینی از گره الف، به عنوان تعداد مسیرهای کوتاه بین دیگر جفت‌هایی از گره که از طریق این گره رد و بدل می‌شوند، تعریف می‌شود (چنگ^۳، ۲۰۰۶ به نقل از حاضری و دیگران، ۱۳۹۵). شاخص مرکزیت نزدیکی بیانگر فاصله یک گره با گره‌های دیگر در شبکه بوده و نشان‌دهنده میانگین طول کوتاه‌ترین مسیرهای موجود میان یک گره با سایر گره‌های موجود است. برای مثال اگر شبکه مد نظر درباره افراد باشد، هرچه یک فرد به دیگران نزدیک‌تر باشد، فرد برگزیده‌تر و مشهورتری است. گره‌هایی که میزان شاخص مرکزیت نزدیکی بالایی دارند؛ اثرگذاری زیادی بر انتقال محتوا در شبکه، قابلیت بالا در دسترسی به دیگر گره و نقش بسزایی در توزیع اطلاعات میان دیگر گره‌های شبکه دارند (علینژاد چمازکتی و میرحقیقو لنگرودی، ۱۳۹۷).

1. Netdraw
2. Ucinet
3. Cheng

یافته‌های پژوهش

شناسایی نویسندگان پرکار

جدول ۲ نشان دهنده یافته درباره نویسندگانی است که بیش از ۲ مقاله در فصلنامه فرهنگ رضوی دارند.

جدول ۲. نویسندگان پرکار

ردیف	نام نویسنده	فراوانی	ردیف	نام نویسنده	فراوانی	ردیف	نام نویسنده	فراوانی
۱	اسفندیاری (فقیه)، مصطفی	۵	۲۱	معمدکنگرودی، فرشته	۳	۴۱	علی‌پور، مرضیه	۲
۲	بیگن‌زاده، خلیل	۵	۲۲	نامدار جوینی، احسان	۳	۴۲	غفوری‌فر، محمد	۲
۳	رحیمی، مرتضی	۵	۲۳	واسعی، سیدعلیرضا	۳	۴۳	فرخی، میثم	۲
۴	سروری مجد، علی	۵	۲۴	طهماسبی بلداجی، اصغر	۳	۴۴	فصح‌رامندی، منصوره	۲
۵	ابراهیمی، ابراهیم	۴	۲۵	باقری، محمد	۲	۴۵	قطبی، ثریا	۲
۶	جوهری، محمدرضا	۴	۲۶	بشیر، حسن	۲	۴۶	کشاورز، رضا	۲
۷	نادریان‌لایین، علی‌رضا	۴	۲۷	تابان، محمد	۲	۴۷	محمدی، دل‌آرام	۲
۸	دیمه کارگراب، محسن	۴	۲۸	ثنائی، حمیدرضا	۲	۴۸	محمدی، مجید	۲
۹	احمدی‌فر، مصطفی	۳	۲۹	جاننقز، علی	۲	۴۹	مرتضوی، سیدابراهیم	۲
۱۰	اکبرنژاد، مهدی	۳	۳۰	حسینی، علیرضا	۲	۵۰	نوروزی، محمد	۲
۱۱	اکبری، امیر	۳	۳۱	خیدری‌نسب، علیرضا	۲	۵۱	نوری، ابراهیم	۲
۱۲	حسین‌نژاد محمدآبادی، حمید	۳	۳۲	خاکپور، حسین	۲	۵۲	ویسه، سیدمهدی	۲
۱۳	خانی‌مقدم، مهیار	۳	۳۳	خوش‌منش، ابوالفضل	۲	۵۳	امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد	۲
۱۴	درخشه، جلال	۳	۳۴	خیاط، علی	۲	۵۴	حسینی‌شاهرودی، مرتضی	۲
۱۵	زاهدی، عبدالرضا	۳	۳۵	درینی، ولی‌محمد	۲	۵۵	خاکرند، شکرالله	۲
۱۶	کاظمی، ابوالفضل	۳	۳۶	رجوعی، مرتضی	۲	۵۶	جهانی‌جوآمرودی، فاطمه	۲
۱۷	محمدجعفری، رسول	۳	۳۷	رودی، معصومه	۲	۵۷	حسن‌پور، سیدعبدالکریم	۲
۱۸	حسینی‌فائق، سیدمحمد مهدی	۳	۳۸	صادقی، اسماعیل	۲	۵۸	شریفی، علی	۲
۱۹	خان‌محمدی، کریم	۳	۳۹	صالحی، پیمان	۲	۵۹	معمدکنگرودی، فاطمه	۲
۲۰	روحی‌برندق، کاووس	۳	۴۰	عظیم‌زاده اردبیلی، فائزه	۲	۶۰	نصیری، علی	۲

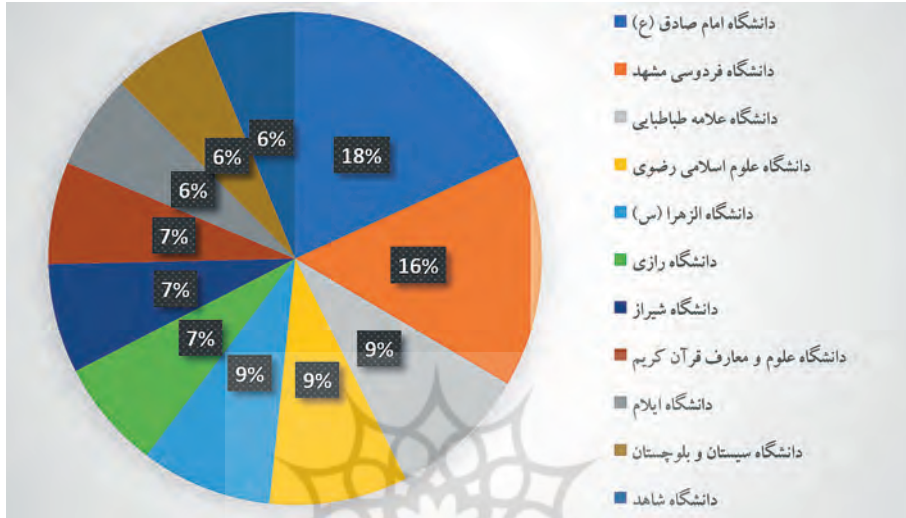
با توجه یافته‌های پژوهش که در جدول ۲ ارائه شده است، در مجموع ۳۵۱ نویسنده در نگارش مقالات منتشر شده (از شماره ۱ تا ۳۲) فصلنامه فرهنگ رضوی مشارکت داشته‌اند. پژوهشگرانی مانند مصطفی اسفندیاری (فقیه)، خلیل بیگزاده، مرتضی رحیمی و علی سروری مجد با مشارکت در نگارش ۵ مقاله بیشترین میزان مشارکت در انتشار مقالات را داشته‌اند و به عنوان پرکارترین نویسندگان شناخته می‌شوند. پژوهشگرانی مانند محمدرضا جواهری، علیرضا نادریان لایین، محسن دیمه کارگراب (با انتشار ۴ مقاله)، مصطفی احمدی فر، مهدی اکبرنژاد، امیر اکبری، حمید حسین نژاد محمدآبادی، مهیار خانی مقدم، جلال درخشه، عبدالرضا زاهدی، ابوالفضل کاظمی، رسول محمدجعفری، سیدمحمد مهدی حسینی قائق، کریم خان محمدی، کاووس روحی برندق، فرشته معتمدلنگرودی، احسان نامدار جویمی، سید علیرضا واسعی، اصغر طهماسبی بلداجی (با انتشار ۳ مقاله) در مرتبه دوم و سوم انتشار مقاله قرار دارند.

شناسایی دانشگاه و مؤسسات علمی فعال و حامی پژوهشگران

شکل ۱ نشان دهنده دانشگاه‌های فعال در حمایت از نویسندگان است که به عنوان وابستگی سازمانی، مقابل نام نویسندگان ارائه شده است. در خور توضیح است که برخی مقالات در نشریه فاقد وابستگی سازمانی بود که با جست‌وجو در وبگاه دانشگاه‌ها، پژوهشگاه و حوزه‌های علمیه، اطلاعات تکمیل شد.

۱. با توجه به طولانی بودن جدول در جدول ۲ فقط نویسندگانی اشاره شده‌اند که بیش از ۲ عنوان مقاله داشته‌اند.

شکل ۱. نمودار توزیع فراوانی سازمان و مؤسسات حامی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی

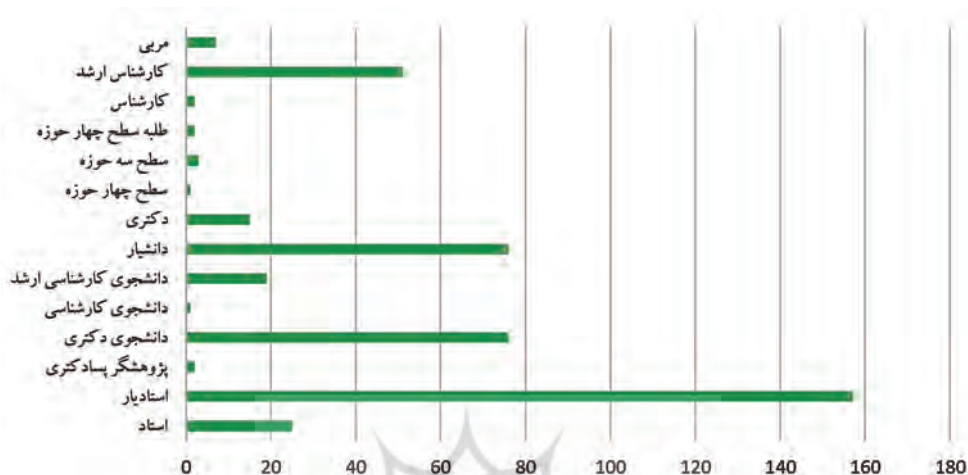
منبع: نویسندگان

همان‌طور که در شکل ۱ هویدا است، می‌توان ۹۸ سازمان و دانشگاه فعال و حامی پژوهشگران (وابستگی سازمانی نویسندگان) در انتشار مقالات را شناسایی کرد. دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) با ۳۸ فراوانی بیشترین میزان حمایت از پژوهشگران را داشته است. دانشگاه فردوسی مشهد با ۳۲ فراوانی در رتبه دوم و دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه علوم اسلامی رضوی هر دو با ۱۹ فراوانی در رتبه سوم میزان حمایت از پژوهشگران قرار دارند.

شناسایی رتبه علمی نویسندگان مقالات

شکل ۲ نشان دهنده نمودار توزیع فراوانی رتبه‌های علمی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی است. در خور توضیح است که برخی مقالات در نشریه فاقد رتبه علمی نویسندگان بود که با جست‌وجو در وبگاه دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه، اطلاعات تکمیل شد.

شکل ۲. نمودار توزیع فراوانی رتبه‌های علمی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی

بر مبنای اطلاعات شکل ۲ می‌توان اظهار داشت، پژوهشگران دارای مرتبه استادیاری، بیشترین میزان مشارکت را داشته‌اند. دانشجویان دکترا و اعضای هیئت علمی با مرتبه دانشجویی، بیشترین میزان مشارکت را داشته‌اند.

توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

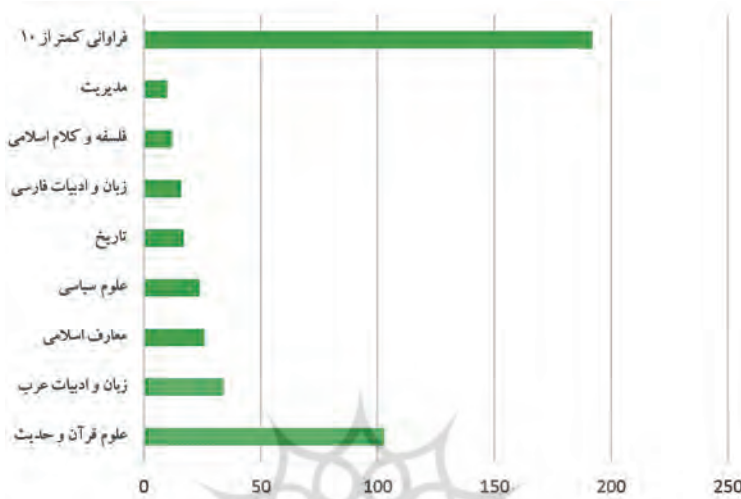
مردان با ۷۵ درصد بیشترین مشارکت را در انتشار مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی داشته‌اند. خانم‌ها نیز ۲۵ درصد مشارکت داشته‌اند.

شناسایی رشته‌های علمی نویسندگان

شکل ۳ نشان دهنده رشته‌های علمی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی است.

شکل ۳. نمودار توزیع فراوانی رشته‌های علمی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی

همان‌طور که در شکل ۳ هویداست، رشته علوم قرآن و حدیث با فراوانی ۱۰۳ مقاله، فعالترین پژوهشگران را در انتشار مقاله دارد. رشته زبان و ادبیات عرب با ۳۴ فراوانی، رشته معارف اسلامی با ۲۶ فراوانی، رشته علوم سیاسی با ۲۴ فراوانی و رشته تاریخ با ۱۷ فراوانی در رتبه اول تا پنجم قرار دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

شناسایی روش‌شناسی مقالات

شکل ۴ نشان دهنده روش‌های پژوهش استفاده شده در مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی است.

شکل ۴. نمودار توزیع فراوانی روش‌شناسی مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی

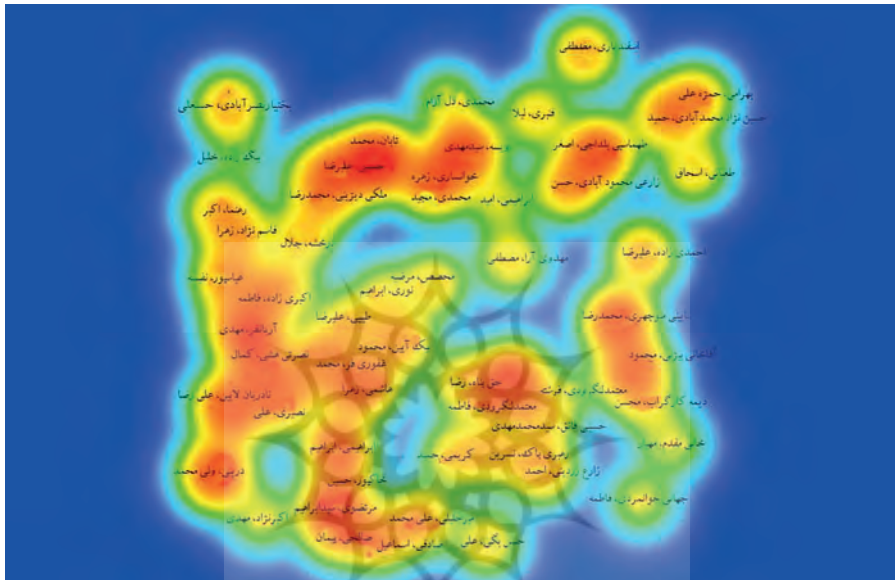
شکل ۴ بیانگر روش‌شناسی مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی است. براساس نمودار، روش‌شناسی سندی-توصیفی-تحلیلی با فراوانی ۱۹۲ بیشترین میزان به‌کارگیری را دارد. روش پیمایشی (۹ فراوانی)، تحلیل گفتمان و تحلیل محتوای کیفی (۷ فراوانی) به ترتیب بیشترین روش‌شناسی‌های استفاده شده در تدوین مقالات است.

ترسیم و تحلیل میزان همکاری نویسندگان

در نقشه چگالی ترسیم شده، نویسندگانی که بیشتر با یکدیگر در ارتباط هستند در فاصله نزدیک‌تر به هم قرار می‌گیرند و برعکس آن‌هایی که ارتباط کمتری با یکدیگر دارند، در فاصله دورتری از هم قرار گرفته‌اند. چگالی هر گره نیز بر اساس تعداد گره‌های مجاور و میزان پیوند با آن‌ها تعیین شده است. در این نقشه‌ها گره‌های با اهمیت‌تر در مرکز

شبکه قرار گرفته است. از طرفی، طیف رنگ‌های قرمز تا آبی نمایانگر وزن چگالی است. به ترتیب رنگ‌های قرمز، زرد، سبز و آبی نشان‌دهنده وزن چگالی بالا تا پایین است.

شکل ۵. نقشه چگالی نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی

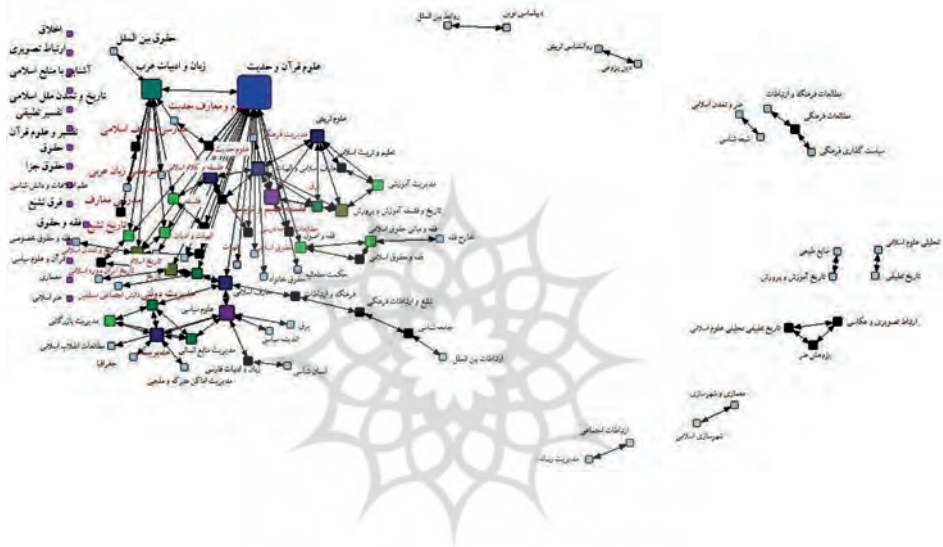

بر اساس نقشه چگالی ترسیم شده، نویسندگانی مانند نامدار جویمی، ویسه، نادریان لایین، درینی، تابان، طهماسبی بلداجی، ابراهیمی، اسفندیاری و صادقی از محبوب‌ترین نویسندگان فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. بیگ‌زاده، صادقی، نوری، نادریان لایین، نامدار جویمی، کاظمی، قطبی و زاهدی نیز به دلیل داشتن بیشترین میزان مرکزیت بینیت از توانایی بالایی برای انتقال اطلاعات و دانش در شبکه برخوردارند. در صورتی که یکی از نویسندگان مزبور از شبکه حذف شود ممکن است انتقال اطلاعات با مشکل روبه‌رو شود. بیگ‌زاده، صادقی، شاه‌رخ‌شهرکی، آقاخانی بیژنی، خوانساری، صغیانی، رحیمی زنگنه، الماسی، احمدی و کیانی نیز از مشهورترین نویسندگان فعال در شبکه هم‌تألیفی فصلنامه فرهنگ رضوی هستند.

ترسیم و تحلیل میزان همکاری رشته‌های علمی

شکل ۶ شبکه هم‌رخدادی و میزان همکاری میان رشته‌های علمی در فصلنامه فرهنگ رضوی را نشان می‌دهد.

شکل ۶. شبکه همکاری رشته‌های علمی در فصلنامه فرهنگ رضوی

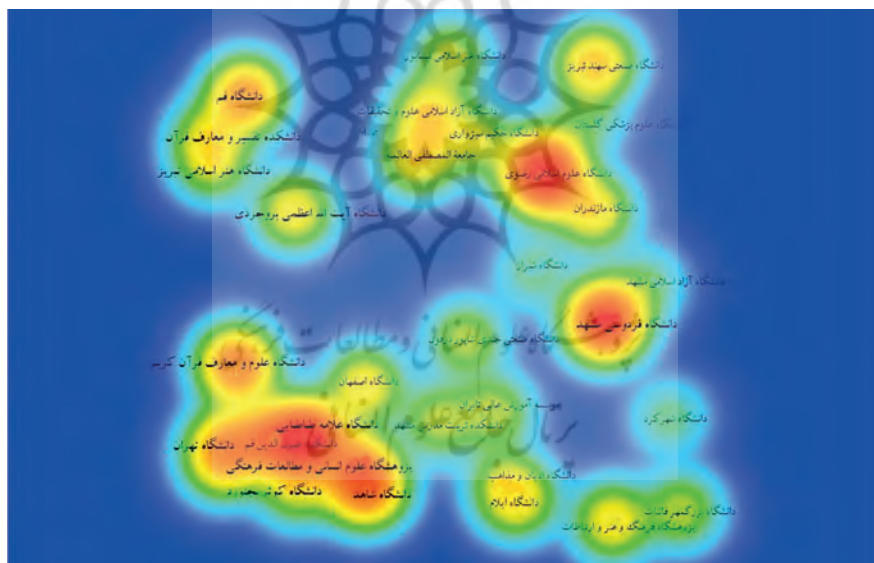
همان‌طور که مشاهده می‌شود، رشته علوم تربیتی، روابط بین‌الملل، مطالعات برنامه درسی، فلسفه، مترجمی زبان عربی، شهرسازی اسلامی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، فقه و حقوق خصوصی و فقه با داشتن بیشترین میزان مرکزیت درجه از محبوب‌ترین رشته‌ها در شبکه همکاری بین‌رشته‌ای هستند. میزان مرکزیت بینیت رشته‌ها دال بر میزان انتقال اطلاعات در شبکه همکاری توسط یک رشته علمی است. بنابراین، رشته‌هایی مانند علوم تربیتی، مطالعات برنامه درسی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، فقه و حقوق خصوصی، روابط بین‌الملل، علوم و معارف حدیث، مدیریت اماکن متبرکه و مذهبی، مترجمی زبان عربی و فلسفه بیشترین نقش را در انتقال اطلاعات میان رشته‌ها دارند. در نقشه همکاری میان رشته‌ها، مرکزیت نزدیکی نشان‌دهنده میزان شهرت و برگزیده رشته است. رشته‌هایی نظیر علوم تربیتی، مطالعات برنامه درسی، برنامه‌ریزی

درسی، برق، روابط بین‌الملل، فلسفه، فقه و حقوق خصوصی، علوم سیاسی، ارتباطات و بین‌الملل و تاریخ اسلام جزو رشته‌های برگزیده و مشهور در شبکه همکاری رشته‌های علمی فصلنامه فرهنگی رضوی هستند.

ترسیم و تحلیل میزان همکاری دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی

شکل ۷ بیانگر شبکه هم‌خدادی و میزان همکاری میان دانشگاه‌ها و مؤسسات حامی و فعال در انتشار مقالات فصلنامه فرهنگی رضوی است.

شکل ۷. نقشه چگالی مؤسسات علمی همکار با فصلنامه فرهنگی رضوی

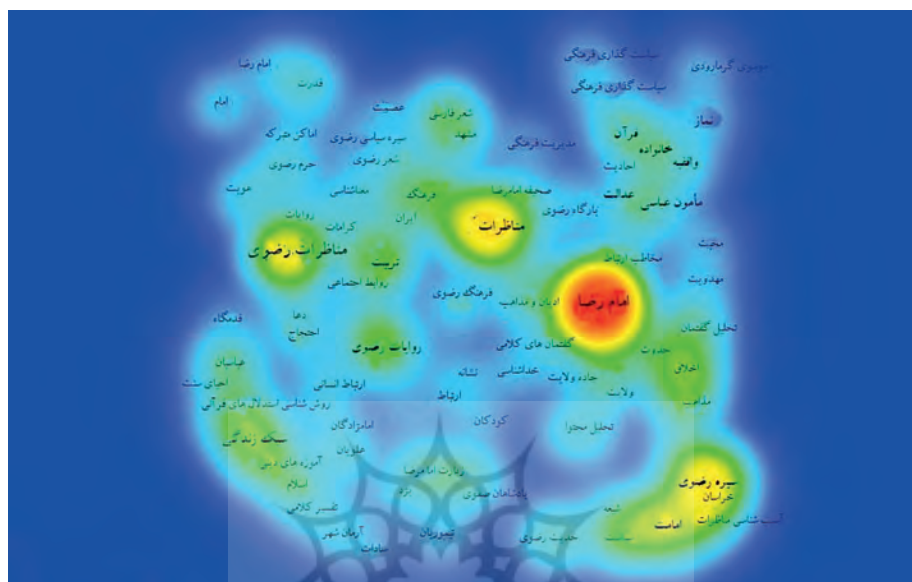
بر اساس یافته‌های به دست آمده، دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، دانشگاه تبریز، دانشگاه صنعتی سهند تبریز، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، دانشگاه فرهنگیان مشهد، دانشگاه اصفهان و دانشگاه رازی از محبوب‌ترین سازمان‌های فعال در شبکه همکاری میان

مؤسسات علمی حامی فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، دانشگاه رازی، دانشگاه تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی کرج، دانشگاه اصفهان، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، و دانشگاه فرهنگیان مشهد به دلیل داشتن بیشترین میزان سنجه مرکزیت بینت جزء سازمان‌هایی هستند که به عنوان گره واسط میان سازمان‌های دیگر پیوند برقرار می‌کنند و نوعی پل ارتباطی میان سازمان‌های فعال در شبکه هستند. مؤسساتی نظیر دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه رازی، دانشگاه قرآن و حدیث تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، دانشگاه فرهنگیان مشهد و دانشگاه تبریز از مشهورترین سازمان‌های حامی و فعال در شبکه همکاری میان مؤسسات علمی فصلنامه فرهنگ رضوی هستند.

ترسیم و تحلیل هم‌خدادی کلیدواژگان به کارگرفته شده توسط نویسندگان مقالات

شاخص‌های مختلفی برای تحلیل شبکه هم‌خدادی واژگان وجود دارد که می‌تواند در نقشه‌های علمی به کار گرفته شود. به عنوان نمونه، اندازه شبکه با تعداد گره‌ها و چگالی شبکه با تعداد رابط‌های موجود در شبکه مشخص می‌شود. شاخص مرکزیت یکی از شاخص‌های مهم در تحلیل شبکه است. این شاخص‌ها برای تشخیص و شناسایی مهم‌ترین عملگرها یا به عبارت دیگر عملگرهای مرکزی یک شبکه تعیین شده‌اند که به موقعیت گره‌های خاص در شبکه اشاره دارند. مفهوم مرکزیت به موقعیت یک عملگر مربوط نمی‌شود، بلکه درجه ادغام یا پیوستگی آن را در شبکه نشان می‌دهد. در یک شبکه هم‌خدادی واژگان، هر چه مرکزیت درجه یک واژه بیشتر باشد، آن واژه، ارتباط و شبکه بیشتری در اختیار داشته و تأثیرگذارتر است. در یک شبکه هم‌خدادی واژگان، واژه‌های دارای بیشترین مرکزیت بینابینی است که بین تعداد زیادی از گره‌های دیگر قرار بگیرد و راه‌های ارتباطی گره‌های دیگر از آن بگذرد. این گره‌ها قدرت ایزوله کردن یا افزایش ارتباطات را دارند. در صورت حذف گره‌ی با مرکزیت بالا ممکن است که جریان اطلاعات در شبکه متوقف شود.

شکل ۸. نقشه چگالی کلیدواژگان مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی

بر اساس شکل ۸، به ترتیب موضوعات امام سجاد، مشهد، معاشناسی، سرمایه نمادین ایرانی اسلامی، امام رضا علیه السلام، تبلیغ دینی، احتجاج، سادات، دوره افشاریه و گردشگری مذهبی از محبوب‌ترین موضوعات است. موضوعات امام سجاد علیه السلام، سرمایه نمادین ایرانی اسلامی، مشهد، معاشناسی، امام رضا علیه السلام، احتجاج، روش‌شناسی استدلال‌های قرآنی، عصمت، سادات و هجرت نیز به دلیل داشتن بیشترین میزان مرکزیت نزدیکی از موضوعات برگزیده شبکه هم‌خدادی کلیدواژگان مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی است. موضوعات امام سجاد علیه السلام، سرمایه نمادین ایرانی اسلامی، حدود، مشهد، معاشناسی، احتجاج، روش‌شناسی استدلال‌های قرآنی، تشیع، فنون بلاغی و سادات نیز به دلیل داشتن میزان مرکزیت بینیت به ترتیب جزو اثرگذارترین موضوعات در شبکه هم‌خدادی کلیدواژگان مقاله‌های فصلنامه فرهنگ رضوی است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش به ترتیب پرسش‌های اساسی پژوهش، ابتدا پرسش و سپس تحلیل نتایج و پاسخ به پرسش و در صورتی که در پژوهش‌های اشاره شده در پیشینه پژوهش یافته‌ی مرتبطی باشد، نتایج با یافته‌ی پژوهش‌های مذکور مقایسه و تحلیل شده است.

نویسندگان پرکار در مقالات فصلنامه‌ی فرهنگ رضوی چه کسانی هستند؟

با توجه به یافته‌های پژوهش مشخص شد که ۲۹۱ نویسنده (۸۳ درصد از نویسندگان) فقط دارای یک مقاله در نشریه هستند و تنها ۱۰ درصد از نویسندگان (۳۶ نویسنده) دارای دو مقاله، ۵ درصد از نویسندگان (۱۶ نویسنده) دارای سه مقاله، ۱ درصد از نویسندگان (۴ نویسنده) دارای چهار مقاله، ۱ درصد از نویسندگان (۴ نویسنده) دارای ۵ مقاله منتشر شده در ۳۲ شماره نشریه منتشر شده در فصلنامه‌ی فرهنگ رضوی هستند. ترکیب مشارکت نویسندگان در مقالات نشریه نشان می‌دهد که تنها ۸ نویسنده به نام‌های مصطفی اسفندیاری (فقیه)، خلیل بیگزاده، مرتضی رحیمی و علی سروری مجد با مشارکت در نگارش ۵ مقاله و ابراهیم ابراهیمی، محمدرضا جواهری، علی‌رضا نادریان لایین، و محسن دیمه‌کارگراب در نگارش ۴ مقاله نقش داشته‌اند و به عنوان نویسندگان پرکار نشریه محسوب می‌شوند. به طور میانگین نویسندگان پرکار هر ۶ شماره در میان یک مقاله در فصلنامه‌ی فرهنگ رضوی منتشر کرده‌اند. میانگین مذکور حاکی از عدم وابستگی نویسندگان به نشریه و انتشار آثار در نشریات مختلف یا عدم تمرکز موضوعی فعالیت پژوهشگران است که در حوزه‌های مختلفی فعالیت دارند و تنها یکی از حوزه‌های موضوعی فعالیت آن‌ها در راستای محورهای موضوعی تحت پوشش فصلنامه‌ی فرهنگ رضوی است. از طرفی نیز وجود ۸۳ درصد نویسندگان تنها یک مقاله در نشریه منتشر کرده‌اند و حدود ۹۳ درصد نویسندگان حداکثر دو مقاله در نشریه منتشر کرده‌اند. این موضوع نشان‌دهنده این است که وابستگی کمی از سوی پژوهشگران با نشریه وجود دارد.

دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی فعال و حامی پژوهشگران در فصلنامه فرهنگ رضوی کدام‌ها هستند؟

در این پرسش، هدف شناسایی سازمان‌های حامی پژوهشگران بود که در بخش وابستگی سازمانی نویسندگان مقالات ذکر شده است. پنج دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی و دانشگاه الزهرا (علیها السلام) بیش از ۶۰ درصد از وابستگی سازمانی‌های پژوهشگران را شامل می‌شود. با توجه به تنوع سازمان‌هایی که در حوزه فرهنگ رضوی در کشور فعال هستند، به نظر می‌رسد سازمان‌های فعال زیادی می‌توانند با نشریه همکاری داشته باشند که حداقل در ۳۲ شماره گذشته نشریه این همکاری خیلی کم بوده یا همکاری وجود ندارد. منظور از همکاری، حضور آن‌ها به عنوان وابستگی سازمانی پژوهشگران است. از این رو باید تدابیری در این زمینه به کار گرفته شود تا نشریه در سازمان‌های مرتبط شناخته شود و نشریه بتواند آثار ارزشمندی از این سازمان‌ها دریافت کند. البته به دلیل اینکه در این پژوهش فقط مقالات منتشر شده مورد تحلیل قرار گرفته و آثار دریافت شده یا رد شده مورد مطالعه قرار نگرفته است، نمی‌توان با قطعیت این موضوع را اشاره کرد، ولی به نظر می‌رسد لازم است آگاهی‌رسانی بیشتری در معرفی نشریه در سازمان‌های مرتبط صورت گیرد. در پژوهش اکبری و عابدی (۱۳۹۵) که مطالعه‌ای را در دو فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام انجام داده‌اند، مشخص شده که مؤسسه جامعه المصطفی العالمیه و دانشگاه اصفهان بیشترین همکاری را در وابستگی سازمانی پژوهشگرانی که مقالاتشان در آن نشریه منتشر شده داشته‌اند. همچنین در پژوهش محمدی، حسن‌خانی و امید (۱۳۹۶)، دانشگاه اصفهان رتبه نخست را در آثار منتشر شده در فصلنامه تربیت اسلامی کسب کرده است. در پژوهش معرفت، صابری و عضدی (۱۳۹۳) نیز مشخص شده که دانشگاه مازندران بیشترین همکاری را در نشریه مطالعات فقه و حقوق اسلامی کسب کرده است. این مقایسه با پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد که دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه، دانشگاه اصفهان و دانشگاه مازندران بیشترین همکاری را با سه نشریه مذکور داشته‌اند. این در حالی است که دانشگاه اصفهان با ۱۲ مقاله، جامعه المصطفی العالمیه با ۹ مقاله در فصلنامه فرهنگ رضوی همکاری متوسطی داشته‌اند.

نویسندگان مقالات در چه رتبه علمی هستند؟

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دانشگاهیان بیشتر از حوزه‌های علمیه با فصلنامه فرهنگ رضوی همکاری دارند و در بین دانشگاهیان اعضای هیئت علمی با رتبه استادیار و سپس اعضای هیئت علمی دانشیار و دانشجویان دکترا قرار دارند. این یافته حاکی از همکاری مناسب دانشگاه‌ها و اعضای هیئت علمی به‌ویژه در چهار دانشگاهی است که در پاسخ به پرسش ۲ به‌عنوان دانشگاه‌های با همکاری بیشتر گفته شد. از طرفی، یافته مهم پژوهش در این زمینه این است که استادان و طلبه‌های حوزه علمیه که در نگاه نخست به نظر می‌رسید همکاری بیشتری باید در حوزه فرهنگ رضوی با نشریه داشته باشند، همکاری بسیار کمی با نشریه دارند. این یافته با یافته معرفت و همکاران (۱۳۹۳) اکبری و عابدی (۱۳۹۵)، محمدی، حسن خانی و امید (۱۳۹۶) از منظر همکاری دانشگاه‌ها با نشریات پژوهشی همسوست. این همسویی حاکی از ترغیب دانشگاهیان به انتشار مقالات از کارهای پژوهشی و در مقابل، تمایل نداشتن حوزه‌های علمیه به انتشار آثار پژوهشی است.

نویسندگان فعال در فصلنامه فرهنگ رضوی از نظر جنسیت در چه وضعیتی قرار دارند؟

نتایج پژوهش از منظر جنسیت پژوهشگرانی که مقالات خود را در فصلنامه فرهنگ رضوی منتشر کرده‌اند، نشان داد که ۷۵ درصد از پژوهشگران مرد هستند. همین موضوع حاکی از همکاری محدود خانم‌ها در انتشار مقالات است. نتایج این پژوهش در این زمینه هم‌راستا با پژوهش‌های معرفت و همکاران (۱۳۹۳)، اکبری و عابدی (۱۳۹۵) و محمدی و همکاران (۱۳۹۶) است. معرفت و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی که در نشریه مطالعات فقه و حقوق اسلامی داشتند به این نتیجه رسیدند که میزان مشارکت خانم‌ها در تدوین مقالات نشریه مذکور تنها ۹/۶ درصد است. اکبری و عابدی (۱۳۹۵) در پژوهش دیگری که بر روی نشریه دوفصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام انجام دادند به نتیجه مشابهی رسیدند

و مشخص شد که خانم‌ها تنها در ۱۶/۷ درصد از مقالات مشارکت داشته‌اند. همچنین محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی که در نشریه فصلنامه تربیت اسلامی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که خانم‌ها تنها در ۲۲/۷ درصد مقالات مشارکت داشته‌اند. این نتایج حاکی است در نشریاتی که در حوزه‌های اسلامی فعالیت دارند نقش آقایان پررنگ‌تر است.

نویسندگان فعال در فصلنامه فرهنگ رضوی از نظر رشته علمی در چه وضعیتی قرار دارند؟

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در ۳۲ شماره نشریه، ۲۲۹ مقاله منتشر شده و همکاری ۳۵۱ پژوهشگر، پژوهشگرانی از ۹۶ رشته علمی همکاری داشته‌اند. در این میان پژوهشگرانی از رشته علوم قرآن و حدیث به تنهایی با ۱۰۳ عنوان همکاری رتبه نخست را کسب کرده‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که حدود ۲۹ درصد از پژوهشگران در این رشته تحصیل کرده‌اند و با نشریه همکاری دارند. رتبه دوم رشته‌های علمی به رشته زبان و ادبیات عرب اختصاص یافته که ۳۴ بار (حدود ۱۰ درصد) در مقالات به عنوان رشته علمی پژوهشگران تکرار شده است. همچنین نتایج نشان داد که پژوهشگرانی از ۴۵ رشته علمی تنها یکبار در مقابل نام پژوهشگران تکرار شده است. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که حدود ۹۲ درصد رشته‌های علمی که در نشریه به عنوان رشته علمی پژوهشگران ذکر شده، کمتر از ۱۰ بار تکرار شده است. نتایج ذکر شده در این بخش نشان می‌دهد که به‌رغم ارتباط موضوعی فراوان در تعداد زیادی از رشته‌های علمی، مشارکت محدودی در تعداد زیادی از رشته‌های علمی با نشریه وجود دارد. در بین این رشته‌های علمی، شاهد وجود رشته‌هایی مانند مدیریت اماکن متبرکه مذهبی، مدیریت فرهنگی، معارف اسلامی و علوم سیاسی، دین پژوهی، دانش اجتماعی مسلمین، تعلیم و تربیت اسلامی، اندیشه سیاسی، تاریخ ایران دوره اسلامی، تاریخ تشیع، فرق تشیع و نظایر این‌ها هستیم که مشارکت بسیار محدودی (کمتر از ۲ پژوهشگر) با نشریه دارند. این موضوع حاکی از شناخت کم نشریه در رشته‌های علمی مرتبط است.

مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی از چه روش‌های پژوهشی بهره می‌گیرند؟

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که روش پژوهش سندی توصیفی تحلیلی با حدود ۸۴ درصد، پرکاربردترین روش پژوهشی استفاده شده در مقالات است. با توجه به مفید بودن روش‌های پژوهشی دیگری مانند تحلیل گفتمان، تحلیل محتوای کمی، تحلیل محتوای کیفی، روش کتابخانه‌ای و روش تاریخی به نظر می‌رسد که کمتر مورد توجه پژوهشگران این حوزه قرار گرفته است. از این رو لازم است تنوع روش‌شناسی‌ها در پذیرش و انتشار مقالات بیشتر مورد توجه قرار گیرد تا نتایج حاصل از پژوهش‌ها به لحاظ کیفی از وضعیت بهتری برخوردار شود. مطالعه محمدی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که روش کتابخانه‌ای با ۸۰/۸ درصد مقالات فصلنامه تربیت اسلامی پرکاربردترین روش بوده است. این موضوع حاکی است نتایج پژوهش حاضر همسو با نتایج پژوهش مذکور نیست. شاید یکی از دلایل ناهمسویی روش‌های پژوهش مرتبط با حوزه‌های موضوعی تحت پوشش دو نشریه مذکور باشد.

نویسندگان در فصلنامه فرهنگ رضوی به چه میزان با یکدیگر همکاری دارند؟

نتایج این پژوهش حاکی است احسان نامدار جویمی، سیدمهدی ویسه، علی‌رضا نادریان لایین، ولی محمد درینی، محمد تابان و اصغر طهماسبی بلداجی با مرکزیت درجه بالای ۷ به‌عنوان نویسندگان کلیدی نشریه محسوب می‌شوند. به این معنی که پژوهشگران مذکور بیشترین همکاری را با دیگر پژوهشگران در تدوین مقالات داشته‌اند. همچنین خلیل بیگزاده و اسماعیل صادقی با مرکزیت بینیت بالای ۱۸ به‌عنوان نویسندگانی محسوب می‌شوند که توانایی زیادی برای انتقال دانش در شبکه پژوهشگران دارند؛ به این معنی است که پژوهشگران مذکور و دیگر پژوهشگرانی که دارای مرکزیت بینیت بالایی هستند، باید مورد توجه نشریه قرار گیرند تا ارتباط بیشتری را بتوانند با بقیه پژوهشگران برقرار کنند. همچنین پژوهشگرانی مانند بیگزاده، صادقی، شاهرخی شهرکی، آقاخانی

بیژنی، خوانساری، صغیانی، رحیمی زنگنه، الماسی، احمدی و کیانی با مرکزیت نزدیکی بالا نیز باید مورد توجه نشریه قرار گیرند؛ زیرا این پژوهشگران از مشهورترین پژوهشگران فعال در شبکه هم‌تألیفی پژوهشگران فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. نتایج این پژوهش در یک راستا با نتایج پژوهش میرحق جو لنگرودی (۱۳۹۲) قرار ندارد؛ زیرا آن‌ها در نشریه مطالعات قرآنی به این نتیجه رسیدند که بیش از ۵۰ درصد پژوهشگران در آن نشریه تک‌نویسنده هستند. این در حالی است که بیش از ۶۵ درصد مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی دارای بیش از دو نویسنده هستند. این موضوع حاکی از همکاری مناسب پژوهشگران در انتشار مقالات در نشریه است. همچنین نتایج پژوهش اکبری و عابدی (۱۳۹۵) نشان داد که حدود ۶۴ درصد مقالات در نشریه فصلنامه مطالعات تاریخی جهان اسلام بیش از دو نویسنده دارند و پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در فصلنامه تربیت اسلامی نشان داد که حدود ۵۸ درصد مقالات دارای بیش از دو نویسنده هستند. این نتایج حاکی از همسویی نتایج این پژوهش در این زمینه با سایر نشریات ذکر شده در پژوهش‌های مشابه است.

رشته‌های علمی چگونه با یکدیگر در تولید مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی همکاری دارند؟

یافته‌های پژوهش نشانگر نحوه ارتباط بین رشته‌های علمی در نشریه فصلنامه فرهنگ رضوی است. نتایج نشانگر این است که رشته‌هایی که مرکزیت درجه بالایی دارند، از محبوب‌ترین رشته‌های علمی در شبکه همکاری بین رشته‌های علمی هستند. در این رابطه می‌توان به رشته‌های علوم تربیتی، روابط بین‌الملل، مطالعات برنامه‌درسی، فلسفه، مترجمی زبان عربی اشاره کرد. رشته‌های علمی که دارای مرکزیت بینیت بالایی هستند، به‌عنوان رشته‌هایی که توان برقراری ارتباط بین رشته‌های علمی دیگر را برقرار می‌کنند، می‌توانند اهمیت بالایی داشته باشند. از جمله این رشته‌های علمی می‌توان به علوم تربیتی، مطالعات برنامه‌درسی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، فقه و حقوق خصوصی، روابط بین‌الملل، علوم و معارف حدیث اشاره کرد. علاوه بر این، رشته‌های

علمی که دارای مرکزیت نزدیکی بالایی هستند، نشان دهنده میزان شهرت رشته علمی است؛ بنابراین رشته‌هایی مانند علوم تربیتی، مطالعات برنامه‌درسی، برنامه‌ریزی درسی، برق، روابط بین‌الملل، فلسفه، فقه و حقوق خصوصی، علوم سیاسی، ارتباطات و بین‌الملل و تاریخ اسلام جزو رشته‌های برگزیده و مشهور در شبکه همکاری رشته‌های علمی فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. در کل سه معیار مرکزیت بینیت، مرکزیت نزدیکی و مرکزیت درجه روابط بین رشته‌های علمی و اهمیت رشته‌های علمی را در برقراری روابط بین رشته‌های علمی نشان می‌دهد.

سازمان‌ها در تولید مقالات علمی چگونه با یکدیگر همکاری دارند؟

نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه تبریز، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات از جمله سازمان‌های محبوب در ایجاد شبکه همکاری میان مؤسسات حامی تدوین مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. همچنین دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، دانشگاه رازی، دانشگاه تبریز و نظایر این‌ها به دلیل داشتن بیشترین میزان مرکزیت بینت جزو سازمان‌هایی هستند که به‌عنوان سازمان‌های واسط میان سازمان‌های دیگر پیوند برقرار می‌کنند. همچنین مؤسساتی نظیر دانشگاه علوم و معارف قرآن، دانشگاه رازی، دانشگاه قرآن و حدیث تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، دانشگاه فرهنگیان مشهد و دانشگاه تبریز از جمله مشهورترین سازمان‌های حامی در شبکه همکاری میان مؤسسات علمی فصلنامه فرهنگ رضوی هستند. این سازمان‌ها نقش مهمی را در تولید و انتشار مقالات در فصلنامه فرهنگ رضوی ایفا می‌کنند.

روابط بین کلیدواژگان استفاده شده در مقالات چگونه است؟

در پاسخ به این پرسش، از کلیدواژگان معرفی شده در بخش کلیدواژه‌های مقالات استفاده

شد. با توجه به تنوع کلیدواژگان و عدم بهره‌گیری از اصطلاحنامه در انتخاب کلیدواژه‌ها این تنوع گسترش بیشتری را نشان می‌دهد. نتایج حاصل شده در این پژوهش نشان داد، موضوعات امام سجاد (علیه السلام)، مشهد، معاشناسی، سرمایه‌نمادین ایرانی اسلامی، امام رضا (علیه السلام)، تبلیغ دینی، احتجاج، سادات، دوره افشاریه و گردشگری مذهبی از محبوب‌ترین کلیدواژه‌های استفاده شده در مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی است. کلیدواژه‌های امام سجاد (علیه السلام)، سرمایه‌نمادین ایرانی اسلامی، مشهد، معاشناسی، امام رضا (علیه السلام)، احتجاج، روش‌شناسی استدلال‌های قرآنی، عصمت، سادات و هجرت نیز به دلیل داشتن بیشترین میزان مرکزیت نزدیکی از کلیدواژه‌های برگزیده شبکه هم‌خدادی کلیدواژگان مقالات فصلنامه فرهنگ رضوی است. موضوعات امام سجاد (علیه السلام)، سرمایه‌نمادین ایرانی اسلامی، حدوث، مشهد، معاشناسی، احتجاج، روش‌شناسی استدلال‌های قرآنی، تشیع، فنون بلاغی و سادات نیز به دلیل داشتن میزان مرکزیت بینیت جزو اثرگذارترین اصطلاحات در شبکه هم‌خدادی کلیدواژگان مقاله‌های فصلنامه فرهنگ رضوی است.

نتایج پژوهش نشان داد که شبکه همکاری بین پژوهشگران و سازمان‌ها و نیز رشته‌های علمی به طور طبیعی در نشریه شکل گرفته است و در مقایسه با مطالعات مشابه در نشریات دیگری که به لحاظ موضوعی شبیه به پژوهش حاضر بودند، وضعیت تقریباً مشابهی حاکم است. همچنین از نظر همکاری پژوهشگران و مقالات بیش از یک نویسنده نیز وضعیت مشابهی را در نشریه شاهد هستیم. از نظر همکاری رشته‌های علمی متنوع در این پژوهش شاهد بودیم به‌رغم تنوع بالای رشته‌های علمی مختلف و مرتبط با حوزه فعالیت نشریه، همکاری محدودی بین آن‌ها و نشریه وجود دارد. در این زمینه، پیشنهاد‌های مختلفی ارائه شد که می‌تواند در بهینه‌سازی این روابط مؤثر باشد. همچنین درباره همکاری سازمان‌هایی که به لحاظ موضوعی با حوزه‌های فعالیت نشریه مرتبط بودند وضعیت مشابهی مشاهده شد. به نظر می‌رسد این دو حوزه نیازمند تلاش بیشتر از طرف نشریه برای اطلاع‌رسانی و ارتقای روابط با سازمان‌های مذکور است. علاوه بر این، ارتباط ضعیفی بین حوزه‌های علمی و نشریه وجود دارد که این موضوع نیز نیازمند بازنگری است. از منظر حوزه‌های موضوعی مقالات و روش‌های پژوهش مورد استفاده در

مقالات نیز مشاهده شد که به‌رغم وجود تنوع در این موارد، مقالات به موضوع‌های خاص و بهره‌گیری از روش‌های پژوهش محدود هستند. از این رو پیشنهاد شده تا تنوع روش‌ها و حوزه‌های موضوعی در نشریه مورد توجه مسئولان نشریه قرار گیرد. با توجه به نتایج این پژوهش تلاش شده است تا پیشنهادهایی کاربردی برای ارتقای وضعیت موجود فصلنامه فرهنگ رضوی ارائه شود. در این زمینه ابتدا نتیجه حاصل شده و سپس پیشنهادهای کاربردی ارائه شده است:

با توجه به عدم وابستگی نویسندگان به فصلنامه فرهنگ رضوی به نظر می‌رسد که نویسندگان کمتر توانسته‌اند با نشریه ارتباط برقرار کنند. این موضوع می‌تواند ناشی از نبود تمرکز موضوعی فعالیت نویسندگان و ناآشنایی با محورهای موضوعی فعالیت نشریه و اشراف محدود آن‌ها به موضوع‌های مرتبط با فرهنگ رضوی یا همکاری با نشریات دیگر در موضوع فرهنگ رضوی باشد. با بررسی ابتدایی به عمل آمده مشخص شد که نشریه دیگری که تمرکز موضوعی بر فرهنگ رضوی داشته باشد در کشور وجود ندارد، ولی نشریات دیگر غیرهسته در این حوزه وجود دارند که آثار مرتبط با فرهنگ رضوی را منتشر می‌کنند. این موضوع سبب ایجاد رقابت بین نشریات می‌شود و فصلنامه فرهنگ رضوی باید در این موضوع تأمل بیشتری داشته باشد. از این رو، پیشنهاد می‌شود برای آگاه‌سازی پژوهشگران با نشریه به‌طور عام و نیز آگاه‌سازی پژوهشگران هسته حوزه فرهنگ رضوی و جلب مشارکت بیشتر آن‌ها اقدام‌های عملی انجام شود. این موضوع می‌تواند از طریق ارائه پژوهانه یا انتخاب مقالات برتر نشریه و نظایر این‌ها انجام گیرد. همچنین به‌منظور اطلاع‌رسانی به پژوهشگران هسته، لازم است نشریه فهرستی از این پژوهشگران را داشته باشد و در گروهی ایمیلی یا از طریق سایر شبکه‌های اجتماعی با آن‌ها ارتباط برقرار کند. به‌عنوان مثال، شماره‌های جدید منتشر شده نشریه را آگاهی‌رسانی کند.

با توجه به همکاری ضعیف بسیاری از سازمان‌های مرتبط با حوزه‌های پوشش موضوعی فصلنامه فرهنگ رضوی، به نظر می‌رسد آگاهی‌رسانی‌های مکرر در فواصل زمانی مختلف به بهانه‌های مختلف می‌تواند اثرگذاری مناسبی در همکاری سازمان‌های مرتبط با نشریه داشته باشد. پیشنهاد می‌شود نشریه، موفقیت‌ها و نیز حوزه‌های موضوعی آن در

سازمان‌های مرتبط معرفی شود.

با توجه به همکاری مناسب دانشگاه‌ها و مشارکت بیشتر اعضای هیئت علمی استادیار و دانشیار و دانشجویان دکترا با نشریه و در مقابل همکاری بسیار ضعیف اعضای علمی، طلاب و حوزه‌های علمیه، پیشنهاد می‌شود نشریه به شیوه‌های مختلف و معمول که در بندهای دیگر نیز به برخی از آن‌ها اشاره شد، اقدام به جلب مشارکت بیشتر پژوهشگران حوزه‌های علمیه نماید.

- با توجه به مشارکت ضعیف خانم‌ها در تدوین مقالات در فصلنامه فرهنگ رضوی به نظر می‌رسد که جلب مشارکت فعال خانم‌ها در جهت پژوهش‌های مرتبط با حوزه موضوعی نشریه می‌تواند باعث افزایش همکاری آن‌ها در انجام پژوهش‌های مرتبط و انتشار نتایج پژوهش‌ها در نشریه شود. از این رو، با توجه به اشتغال به تحصیل بودن بیشتر خانم‌ها در دانشگاه‌ها در رشته‌های علمی مرتبط که در پاسخ به ۵ پرسش این پژوهش به آن‌ها اشاره شده و نیز جلب مشارکت طلاب خانم در حوزه‌های علمیه و نیز در پژوهشگاه‌های کشور می‌توان به افزایش این میزان مشارکت کمک کرد.

با توجه به مشارکت محدود تعداد زیادی از رشته‌های علمی با فصلنامه فرهنگ رضوی، به نظر می‌رسد که نشریه در بین رشته‌های علمی مرتبط با حوزه‌های موضوعی نشریه کمتر شناخته شده است. از این رو، به نظر می‌رسد فعالیت‌های اطلاع‌رسانی و جلب مشارکت که در پیشنهاد‌های دیگر به آن‌ها اشاره شده، می‌تواند معطوف به اکثریت این رشته‌های علمی شود.

با توجه به محدود بودن روش پژوهش مورد استفاده در بیش از ۹۰ درصد مقالات، به نظر می‌رسد تنوع روش‌های پژوهشی در پذیرش و انتشار مقالات نشریه باید بیشتر مورد توجه داوران، سردبیر و دیگر مسئولان نشریه قرار گیرد. بدیهی است روش‌هایی مانند تحلیل گفتمان، تحلیل محتوای کمی، تحلیل محتوای کیفی، روش کتابخانه‌ای و روش تاریخی می‌تواند مورد توجه باشد.

با توجه به شناسایی پژوهشگران با مرکزیت درجه، مرکزیت بینیت و مرکزیت نزدیکی بالا در این پژوهش، لازم است مسئولان نشریه توجه بیشتری به این پژوهشگران و جلب مشارکت و همکاری آن‌ها با دیگر پژوهشگران و انتشار آثار آن‌ها داشته باشند.

با توجه به شناسایی رشته‌های علمی مهم در برقراری روابط بین سایر رشته‌های علمی، مسئولان نشریه می‌توانند با شناسایی این رشته‌ها، با توجه به اهمیت‌شان، در توسعه همکاری‌ها بین رشته‌های علمی برای تدوین مقالات استفاده کنند. این موضوع کمک می‌کند تا همکاری‌ها بین رشته‌های علمی مرتبط بیشتر مورد توجه قرار گیرد و آثار با کیفیت بیشتری با بهره‌گیری از توان این رشته‌های علمی تولید شود.

نگاهی به اصطلاح‌ها و شبکه اصطلاحی حاصل شده از مقالات منتشر شده در فصلنامه فرهنگ رضوی دامنه موضوعی فعالیت نشریه را نشان می‌دهد. مسئولان نشریه می‌توانند با بررسی این نتایج برای توزیع و گسترش موضوعات و مقالات در شماره‌های آتی نشریه و نیز سیاست‌گذاری برای دریافت مقالات تصمیم بگیرند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

- اسدی، سعید؛ آقاملابی، فائزه و ملکوتی خواه، فهیمه. (۱۳۹۴). «بررسی هم‌نویسندگی پژوهشگران دانشگاه‌های تهران و حوزه علمیه قم طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۲». فرهنگ در دانشگاه اسلامی. ۵(۴). صص: ۴۹۳-۵۱۴.
- اصنافی، امیررضا. (۱۳۹۳). «میزان مقالات تولیدشده با عنوان «شیعه» در پایگاه «وب‌آو ساینس» طی سال‌های ۲۰۱۴-۱۹۷۴». راه‌آورد نور. ش. ۷. صص: ۵۸-۶۱.
- افضل‌پور، حدیثه؛ جمالی مهموثی، حمیدرضا. (۱۳۹۳). «میزان تخصص‌گرایی مجله‌های علمی-پژوهشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی فارسی بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱». تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. ۲۰(۳). صص: ۳۹۷-۴۲۱.
- اکبری، علی‌الله؛ عابدی، احمد. (۱۳۹۵). «تحلیل استنادی و ترسیم شبکه هم‌تألیفی مجله مطالعات تاریخی جهان اسلام». مطالعات تاریخی جهان اسلام. ۴(۷). صص: ۷-۳۰.
- تیرگر، آرام؛ آقارلی، زهرا؛ فرحزاده آلان، داود. (۱۳۹۶). «بررسی میزان بهره‌گیری از قرآن و نهج البلاغه در مقالات علمی-پژوهشی فارسی در دانشگاه‌های علوم پزشکی». دین و سلامت. ۲(۲). صص: ۶۸-۷۶.
- تیرگر، آرام؛ حبیب‌زاده، یاسمن؛ آقارلی، زهرا. (۱۳۹۵). «پایش تولیدات علمی علوم پزشکی از منظر بهره‌گیری از قرآن کریم». طب و ترکیه. ۲۵(۳). صص: ۱۲۹-۱۳۶.
- حاضری، افسانه؛ مکیزاده، فاطمه؛ بیک خورمیری، فرزانه. (۱۳۹۵). «تحلیل هم‌واژگانی مقالات مستخرج از پایانه‌های کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی». پژوهشنامه علم‌سنجی. ۲(۲). صص: ۴۹-۶۲.
- خاصه، علی‌اکبر؛ صادقی، سعید؛ عزتی، ابراهیم؛ غفاری، سعید. (۱۳۹۵). «بررسی جایگاه مطالعات قرآنی در تولید علم جهانی با استفاده از فنون علم‌سنجی». مطالعات قرآنی. ۷(۲۸). صص: ۴۷-۶۹.
- خاکپور، حسین؛ محمودی، مرضیه؛ سعیدی گراغانی، منصوره. (۱۳۹۳). «نقش و آثار مدیریت فرهنگی امام‌رضا (علیه‌السلام) بر جامعه شیعه». فرهنگ رضوی. ۲(۸). صص: ۳۱-۵۶.
- خداپناه، تهمینه. (۱۳۹۶). «نگاشت شبکه‌های هم‌تألیفی برنده‌های علمی حوزه قرآنی در پایگاه‌های اطلاعاتی وب‌آو ساینس و اسکوپوس». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز. تبریز.
- راجمنی، اکرم؛ نوکریزی، محسن؛ شریف، عاطفه. (۱۳۹۷). «وضعیت کمی تولید پایان‌نامه‌ها و رساله‌های حوزه علوم انسانی با رویکرد اسلامی در دانشگاه فردوسی مشهد طی سال‌های ۱۳۶۳-۱۳۹۳». پژوهشنامه علم‌سنجی. ۴(۲). صص: ۱۶۱-۱۸۳.
- زنگی‌شاه، الهه؛ سهیلی، فرامرز؛ احمدی، حمید. (۱۳۹۳). «تحلیل استنادی و هم‌نویسندگی پژوهشگران حوزه اسلام و علوم قرآنی در وبگاه علوم میان سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۲ و ترسیم ساختار علمی این حوزه». پژوهشنامه علم‌سنجی. ۱(۱). صص: ۶۳-۸۰.
- شرفی، علی؛ شقاقی، علی؛ پاشنگ، محمدرضا. (۱۳۹۸). «تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی در حوزه تمدن اسلامی». علوم و فنون مدیریت اطلاعات. ۵(۳). صص: ۳۳-۶۵.
- علینژاد چمازکتنی، فاطمه؛ میرحجقو لنگرودی، سعیده. (۱۳۹۷). «مصورسازی شبکه همکاری علمی پژوهشگران فصلنامه مدیریت سلامت با رویکرد علم‌سنجی: ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶». مدیریت سلامت. ۲۱(۷۴). صص: ۳۵-۵۰.
- قاضی‌زاده، حمید؛ سهیلی، فرامرز؛ خاصه، علی‌اکبر. (۱۳۹۷). «ترسیم ساختار دانش در پژوهش‌های علوم قرآن و حدیث ایران با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی». پژوهشنامه علم‌سنجی. ۴(۲). صص: ۱۰۱-۱۲۲.

- قصابیان، اعظم. (۱۳۹۶). «تحلیل مقالات مرتبط با علوم اسلامی در نشریات فارسی ایران با رویکرد مطالعات میان‌رشته‌گی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم‌سنجی. دانشگاه یزد. یزد.
- کریمی، رضا. (۱۳۸۹). «بررسی تحلیلی انتشارات علمی تولیدشده در حوزه اسلام پایگاه (Web of science)». سفینه. ۷(۲۸). صص: ۱۲۸-۱۵۰.
- محمدی، مهدی؛ حسن‌خانی، معصومه؛ امید، معصومه. (۱۳۹۶). «تحلیل محتوای مقاله‌های دوفصلنامه «تربیت اسلامی» در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۴». تربیت اسلامی. ۱۲(۲۴). صص: ۱۵۱-۱۶۷.
- معرفت، رحمان؛ صابری، مریم؛ عضدی، مرضیه. (۱۳۹۳). «بررسی ضریب همکاری و میزان مشارکت نویسندگان مقالات مجله مطالعات فقه و حقوق اسلامی در پنج سال اخیر (بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳)». مطالعات فقه و حقوق اسلامی. ۶(۱۱). صص: ۲۵۷-۲۷۰.
- موسوی چلک، افشین؛ سهیلی، فرامرز؛ خاصه، علی‌اکبر. (۱۳۹۶). «رابطه بین نفوذ اجتماعی و بهره‌وری و کارایی در شبکه اجتماعی هم‌نویسندگی پژوهشگران علوم قرآن و حدیث ایران». کتابداری و اطلاع‌رسانی. ۲۰(۳). صص: ۵۰-۷۴.
- میرحقی‌جولنگرودی، سعیده. (۱۳۹۲). «تحلیل علم‌سنجی مجله «مطالعات قرآنی»». مطالعات قرآنی. ۴(۱۶). صص: ۱۴۱-۱۵۵.
- نقشه جامع علمی کشور. (۱۳۹۰). تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- نویخت، یونس. (۱۳۹۸). «مطالعه علم‌سنجی تولیدات علمی پژوهشنامه مالیات». مطالعات دانش‌شناسی. ۵(۱۸). صص: ۳۳-۵۴.
- وصفی، محمدرضا؛ محمدیان، سجاد؛ بامیر، موسی. (۱۳۹۳). «تحلیل ساختار فکری و متن‌کاوی پرونده‌های علمی حوزه علوم سیاسی، با موضوع اسلام». پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام. ۴(۱). صص: ۱۲۳-۱۴۰.
- Altalib, H. H., Elzamzamy, K., Fattah, M., Ali, S. S., & Awaad, R. (2019). Mapping global Muslim mental health research: analysis of trends in the English literature from 2000 to 2015. *Global Mental Health*, .6
- Husain, S., Zafar, M., & Ullah, R. (2020). Ramadan and public health: a bibliometric analysis of top cited articles from 2004 to 2019. *Journal of infection and public health*, .280-275 ,(2)13
- Noori, R., & Zare Farashbandi, F. (2012). Evaluating the Performance of Muslim Researchers in Publishing Holy Quran Related Articles in Medical Scopus Databases. *Quran and Medicine*, .112-108 ,(4)1
- Sadeghian, N. (2018). Qur'anic Studies based on Web of Science. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, 89-79 ,(2)16.
- Şenel, E. (2018). Health and Religions: a bibliometric analysis of health literature related to Abrahamic Religions between 1975 and 2017. *Journal of religion and health*, .2012-1996 ,(5)57
- Şenel, E., & Demir, E. (2018). Bibliometric and scientometric analysis of the articles published in the journal of religion and health between 1975 and 2016. *Journal of religion and health*, .1482-1473 ,(4)57